

Amb bones paraules

De l'espoli a l'extermini (més sobre deverbals)

Text: **Gabriel Bibiloni**
http://bibiloni.cat

A l'article precedent vaig denunciar la paraula *espoli*, que ha de ser *espoliació*, i, de passada alguns altres calcs de l'espanyol, com *arxiu*, en el sentit d'acció d'arxivar, que ha de ser *arxivament*. La recomanació anava precedida d'una llarga exposició sobre els noms deverbals, els deverbals sense sufix i els deverbals sense sufix aparents, no formats per derivació en el si de la llengua, sinó presos del llatí o d'altres idiomes. El català ha produït en el curs de la història deverbals regressius sense sufix: en podríem mostrar una bona col·lecció de clarament genuïns (*acord*,

adob, *aguait*, *avenç*, *badall*, *ball*, *batec*, *bel*, *bot*, *bram*, *bull*, *canvi*, *càstig*, *consol*, *descans*, *embull*, *empelt*, *encalç*, *gemec*, *guany*, *maneig*, *record*, *repòs*, *retorn*, *so-trac*, *tall*, *tast*, *tir*, *toc*, *traspàs*, *trenc*, *vol*, etc.). Com a nota marginal, diguem que la llengua popular –almenys a Mallorca– ha creat un petit nombre de deverbals acabats en *-o* (*capfíco*, *gisco*, *miulo*, *ronco*, *tombo* i *siulo*), completament genuïns però considerats col·loquials davant els equivalents de la llengua general.

D'altra banda, l'espanyol té una gran capacitat de produir deverbals acabats en *-o* (*pago*) i en *-e* (*ajuste*), aquest darrer molt característic d'aquesta llengua (vegeu l'article dedicat a *informe*, DdB, 28/6/2008). En canvi, el català, com el francès, tot i tenir deverbals sense sufix, en molts de casos prefereix els derivats "més llargs", amb *-ment*, *-ció* i altres sufixos. Comparem: *amarre* /

amarrament, *aporte* / *aportació*, *arranque* / *arrancada*, *arraigo* / *arrelament*, *aborto* / *avortament*, *cese* / *cessament*, *cobro* / *cobrament*, *desafío* / *desafiament*, *desarme* / *desarmament*, *desespero* / *desesperació*, *desvío* / *desviament*, *trasplante* / *trasplantació*, etc.

Les segones, però, són solucions normatives que han fet fortuna i han substituït en els parlants cultivats les primeres formes, que s'havien introduït com a castellanismes grossers sense ni tan sols la mínima adaptació.

A part aquests castellanismes grossers, en tenim uns altres de més refinats. La interferència de l'espanyol ens porta calcs de deverbals castellans als quals simplement els hem llevat –si guin els parlants espontàniament o els codificadors de la llengua– la *o* o la *e* finals. De tant en tant llegim coses com *embarg* (*embargament*), *desembarc* (*desembarcament*), *enfoc* (*enfocament*) o *transvàs* (*transvasament*), parau-

les afortunadament no admeses pel DIEC ni per EC. Però també hi ha calcs de mots espanyols, ja siguin derivats autèntics o aparents, que hi són admesos. Una part d'aquests mots tenen un le-xema vàlid i compartit per les diverses llengües europees, però caldria estar atents a la terminació. De la mateixa manera que tenim el recomanable *espoliació* i no *espoli*, o *sustentació* i no *sus-tent*, caldria defensar *subornació* i no *suborn* (en català medieval, *subornació*, igual que en les llengües de l'entorn: francès i anglès *subornation*, italià *subornazione*) i potser –dic potser– *invenció* i no *invent*, una paraula agafada de l'espanyol en el segle XIX i que contrasta amb la solució de les altres llengües (francès i anglès *in-vention*, italià *invenzione*).

En un altre sac tenim els verbs introduïts en el català durant els segles de subordinació cultural, i presos de l'espanyol per la via directa (com *apuntar*, 'anotar a

un paper', *desfalcar*, *empatar*, *envasar* o *fracassar*), que tenen uns deverbals sense sufix que també semblen còpies mimètiques dels castellans corresponents (*apunt*, *desfalca*, *empata*, *envàs*, *fracàs*), però l'anàlisi i la triadella d'aquests mots ens duria massa lluny.

Un cas molt semblant a *espoli* / *espoliació* és *extermini* / *exterminació*. La primera forma, més que una continuació del llatí *exterminium*, sembla una còpia del mot espanyol, documentada en el segle XIX; en canvi, *exterminació*, és documentada en català de molt més enrere i coincideix amb les grans llengües europees (anglès, francès i alemany *extermination*). Cal dir que el DIEC dóna la prioritat a *exterminació*, cosa que hauria de servir per a usar aquest mot de manera preferent. Dissabte passat dèiem que no hi ha espoli fiscal: si de cas espoliació. Esperem que no hi hagi mai extermini. Ni exterminació, és clar.

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Cendra per habitar

Antoni Xumet

Juan Antonio Masoliver Ródenas va néixer a Barcelona l'any 1939. És catedràtic de literatura espanyola i llatinoamericana de la Universitat de Westminster (Londres). Traductor i crític literari, com a novel·lista ha publicat, entre altres títols, *Retiro lo escrito* (1988) i *Beatriz Miami* (1991). Com a poeta ha publicat *Poesía reunida* (1999), *La memoria sin tregua* (2002) i *Sònia* (2008). I amb *Laberint del cos* (Cafè Central / Eumo Editorial, Jardins de Samarcanda, 48. Vic, 2008) fa el debut poètic en llengua catalana. El mateix poeta ens n'explica el motiu a les paraules preliminars: «Enemic de tot nacionalisme, sí que m'ha semblat inevitable acudir a la meva altra llengua, la qual, mentre jo vaig viure a Catalunya, va ser tan violentament reprimida, i que ho faci com a homenatge i amb fidelitat a unes arrels.»

El tema del llibre es sustenta bàsicament sobre dos eixos: la memòria i la mort. La memòria pren cos en un retorn a la terra de la infantesa, mentre que la mort hi és per constatar, no de manera menys incisiva, el pas del temps

**Cada paraula
sembla revestida
d'un fràgil tel de vidre,
i és en la fragilitat
on rau la seva
grandesa.
No necessita el poeta
dotar la seva escriptura
de cap artifici
per arribar
a commoure**

esdevingut en el transcurs d'aquesta absència. Aquests temes tenen el perill de caure en simples tòpics i en imatges massa recurrents si no són mesurats per una mà destra. Un dels grans encerts del llibre és que Masoliver Ródenas no pretén fer literatura. Són els mateixos versos els qui s'encarreguen de fer-ho. Ni pretén descriure un catàleg més o menys acurat de nostàlgies i desencontres. Ho fa, és cert, però deixant la distància justa per fer partícip al lector i perquè aquest en pugui extreure les pròpies conclusions, de les diverses lectures possibles, a través d'un versos amb (només)

aparent senzillesa. Aquí la senzillesa es converteix en un parany, una arma de doble tall, esmolada amb molta subtilitat. Al llarg del llibre hi ha com un doble ball simbòlic que refereix els dos temes principals abans esmentats: per una banda llum/ombra, i per l'altra foc/cendra. Són dualitats, fortament lligades, que lluny d'excloure's es complementen en benefici i bellesa de les imatges. Un dels exemples resa: "Avui les hores són només la cendra / d'aquells jardins i palaus / mai construïts. De la teva mà / arribo als carrers del mar / poblats de peixos d'or com la llum / del migdia al cel d'Ocata". O encara aquest altre: "I dic jo / amb paraules més fosques / que la llum: / érem dies. Som / nits. Som / la cendra que estima".

Però hi ha un tercer eix que estructura i equilibra el discurs d'*El laberint del cos*: l'amor. L'amor com a ens redemptor i fins i tot terapèutic, imprescindible per a una renaixença vital en tots els ordres. Sònia n'és la destinatària: "El que ara escric per a tu, / Sònia, el que fug / del temps per trobar-te / nua i eterna / com les deesses abans de néixer, / abans, no molt abans / de conèixer-te i buscar-te / pels laberints del cor, / aquesta llum que surt / del pou amb ales / d'àngel". I és que l'amor també hi serveix com a contacte immediat amb la realitat: "M'abandones / o t'abandono? / És la teva joventut / el mirall / de la meva vellesa?". Perquè d'aquesta realitat no n'està exempt l'erotisme: "La llum que enlluerna / la meva ceguesa

d'amor. / El tebi resplendor de la llum / a les natges, la paraula / que amagues i el tresor / que amagues i els dos pits / com una alba. I en el somni / el secret del joier, / les paraules i el vincle / dels sexes".

Cada paraula sembla revestida d'un fràgil tel de vidre, i és en la fragilitat on rau la seva grandesa. No necessita el poeta dotar la seva escriptura de cap artifici per arribar a commoure. Potser ja es vegi al final del camí, el temut precipici, però no és impediment perquè d'aquest trajecte n'ha extret les experiències que ens deixa com un llegat de saviesa. Un altre encert de la col·lecció Jardins de Samarcanda, que sense fer gaire renou i des de ja fa molts anys, de manera quasi secreta i artesanal, van confegint un catàleg coherent i digne d'elogi.